

Utvärdering av taxan i förordnandemål

Granskning av ersättningsbeslut under
perioden 1 juni – 31 december 2023

Sammanfattning

Advokatsamfundets kansli har mottagit 123 blankettsvar samt ett antal fritextsvar gällande den nya taxan, vilket ger en insikt i hur reformen påverkar advokaters arbete och ersättning. Datan ger en övergripande bild av reformens praktiska utfall under en begränsad period.

En majoritet av förordnandemålen, 565 av 776, har beslutats enligt den nya taxan, vilket visar på ett betydande genomslag för reformen. Begäran om att frångå taxan är relativt vanligt, och sker i knappt var tredje fall, ofta motiverat av att målen krävt mer arbete än normalt. Tingsrätterna tenderar att vara öppna för individuella bedömningar, vilket resulterar i en hög acceptans för dessa begäran. Trots detta lyfter advokater behovet av att justera taxan för att bättre återspegla arbetsbördan och målens komplexitet.

Fritextsvaren belyser flera problemområden:

- Ungdomsmål och våld i nära relationer: Advokater kritiserar taxans tillämplighet här, då dessa mål ofta kräver mer omfattande arbete än vad taxan erkänner, särskilt i form av klientkontakter och samarbete med andra myndigheter.
- Förhörstider: Advokater lyfter fram behovet av enhetliga principer för beräkning av förhörstider, inklusive ersättning för tid som går utöver de strikta förhörsramarna, som ofta inte kompenseras.
- Begäran om avsteg från taxan: Trots att många advokater arbetar mer än vad taxan ersätter, begärs sällan avsteg på grund av den tidskrävande och osäkra processen det innebär.
- Långa handläggningstider: Väntetiden från förordnande till beslut om ersättning är lång, vilket skapar ekonomisk osäkerhet för advokater.
- Ersättningsnivån: Advokater uttrycker oro över att den låga ersättningsnivån enligt taxan är ohållbar och hotar rättssäkerheten.

Flera advokater har lyft att taxan inte i tillräcklig mån ersätter kostnader för tidsspillan. Det torde röra sig om en missuppfattning eftersom taxan i förordnandemål inte är avsedd att utgöra ett avsteg från tidigare regelverk, och att advokater kan få ersättning för tidsspillan utöver den timme som ingår i förordnandetaxan.

En ändring i ordalydelsen för avsteg från taxan har noterats, vilken torde innebära lägre krav än tidigare för att frångå taxan, men advokater upplever att tingsrätter inte alltid tillämpar denna bestämmelse korrekt.

Advokaternas feedback understryker behovet av en översyn av taxesystemet för att säkerställa rättvis ersättning och upprätthålla rättssäkerheten, samt en enhetlig tillämpning av bestämmelserna.

Bakgrund

Domstolsverket har beslutat att från och med den 1 juni 2023 införa en taxa i s.k. förordnandemål (DVFS 2023:5).¹ Den 17 maj 2023 skickade Advokatsamfundet en protestskrivelse som 1 133 advokater undertecknat till Domstolsverket och uttryckte sin oro över att införandet skulle innebära att advokater inte längre kunde tillvarata sina klienters intressen på bästa sätt, vilket i förlängningen skulle äventyra den enskildes rätt till en rättvis rättegång.

I september 2023 beslutade Advokatsamfundet att samla in uppgifter från advokater för att få förståelse för hur taxan tillämpas i praktiken samt för att få ett underlag så att Advokatsamfundet kan ta ställning till vilka åtgärder lämpligen bör vidtas. Advokaterna ombads skicka in uppgifter för perioden mellan den 1 juni och den 31 december 2023.

Metod

Advokatsamfundet har samlat in uppgifter från advokater om hur den nya taxan för ersättningar i förordnandemål tillämpas. En särskild blankett har utformats och alla berörda advokater har ombetts att senast den 12 januari 2024 skicka in blanketten till samfundet. Syftet med att samla in underlag är att få kunskap om hur taxan tillämpas i praktiken för att på så sätt kunna ta ställning till hur Advokatsamfundet bör agera framöver. Nedan följer en sammanställning över de synpunkter som inkommit.

Sammanställning av inkomna svar	
Antal förordnandemål där ersättningsbeslut har meddelats	776 st.
Antal beslut där tingsrätten har beslutat att frångå taxa	184 st.
Antal beslut där tingsrätten har beslutat om ersättning enligt taxa	565 st.
Antal förordnandemål där advokater begärt frångående av taxa	221 st.
<i>Om advokat begärt frångående av taxan, i hur många mål har de åberopat något av följande skäl:</i>	
Förhörstiden har överstigit 3 timmar och 45 minuter ²	7 st.
Advokaten har varit förordnad att företräda flera i samma mål ³	6 st.

¹ https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/for-professionella-aktorer/dvfs/2023/dvfs_2023-5.pdf#page=3.

² 3 § första stycket DVFS 2023:5: Taxan gäller inte om den sammanlagda förhörstiden överstigit 3 timmar och 45 minuter.

³ 4 § första stycket DVFS: Föreskrifterna gäller inte för det rättsliga biträde som är förordnat att företräda flera i samma mål.

Förhör har ägt rum helt eller delvis utanför kontorstid ⁴	33 st.
Advokat har närvarat vid domstolsförhandling i målet ⁵	40 st.
Målet har krävt avsevärt mer arbete än normalt ⁶	105 st.
Nödvärdigt arbete har utförts utanför kontorstid ⁷	19 st.
Andra skäl	20 st.
Antal beslut som advokater har överklagat	10 st.

Advokatsamfundets kansli har fått in 123 stycken blankettsvar. Utöver det har det inkommit ett antal fritextsvar. Vänligen notera att siffrorna i tabellen ovan inte överensstämmer helt. Detta beror på oklarheter i blankettsvaren. Siffrorna ger trots detta en bild av hur reformen fallit ut i praktiken. Upplysningsvis har inga av de beslut som överklagats till hovrätt ändrats vare sig helt eller delvis, varför denna information inte inkluderats i tabellen.

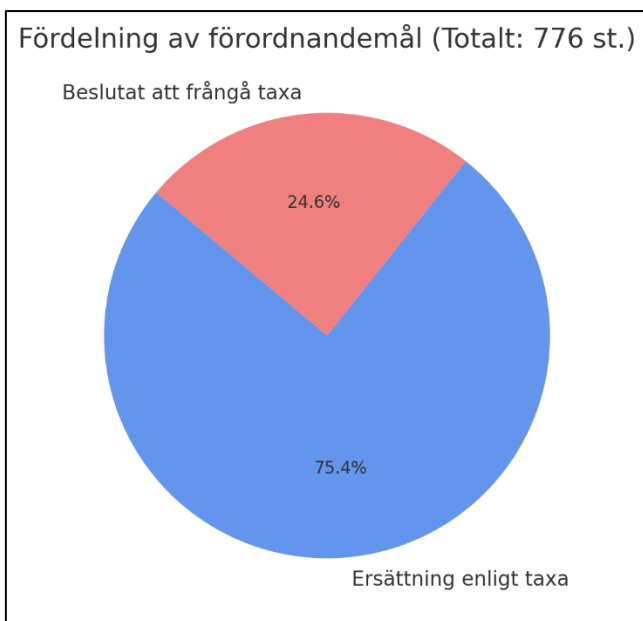
⁴ 4 § andra stycket DVFS: Föreskrifterna gäller inte om det rättsliga biträdet närvarat vid förhör som helt eller delvis har förekommit under annan tid än den som anges i 3 §.

⁵ 4 § tredje stycket DVFS.

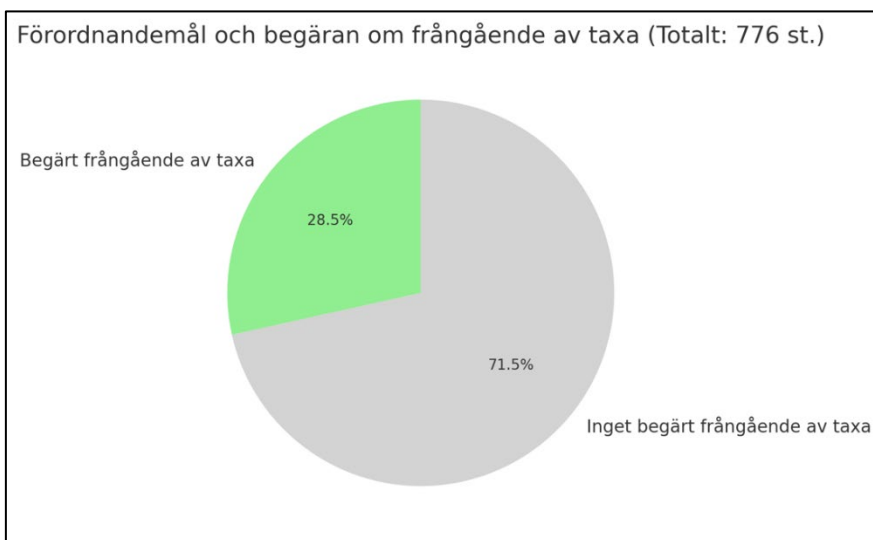
⁶ 10 § första stycket DVFS: Om skälig ersättning för arbete i målet överstiger det angivna gränsvärdet i bilagan har målet krävt avsevärt mer arbete än normalt och taxan får då frångås.

⁷ 10 § andra stycket DVFS: Taxan får även frångås om arbete, som inte avser närvaro vid förhör under förundersökningen, varit nödvändigt att utföras under vardagar kl. 00.00–07.00 och kl. 18.00–24.00, söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton.

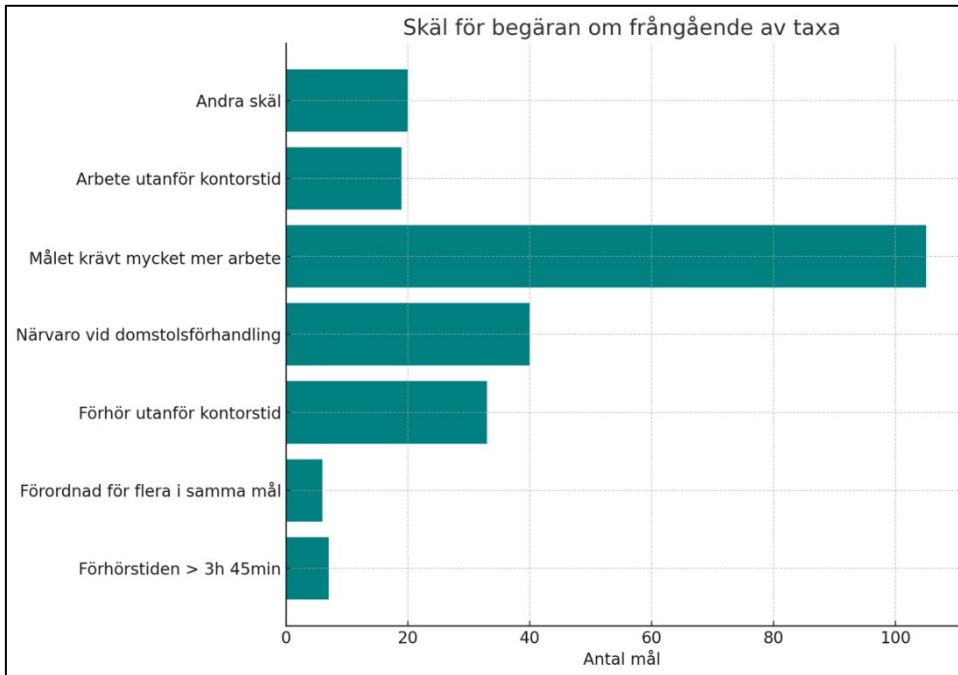
Diagramöversikt och övergripande analys

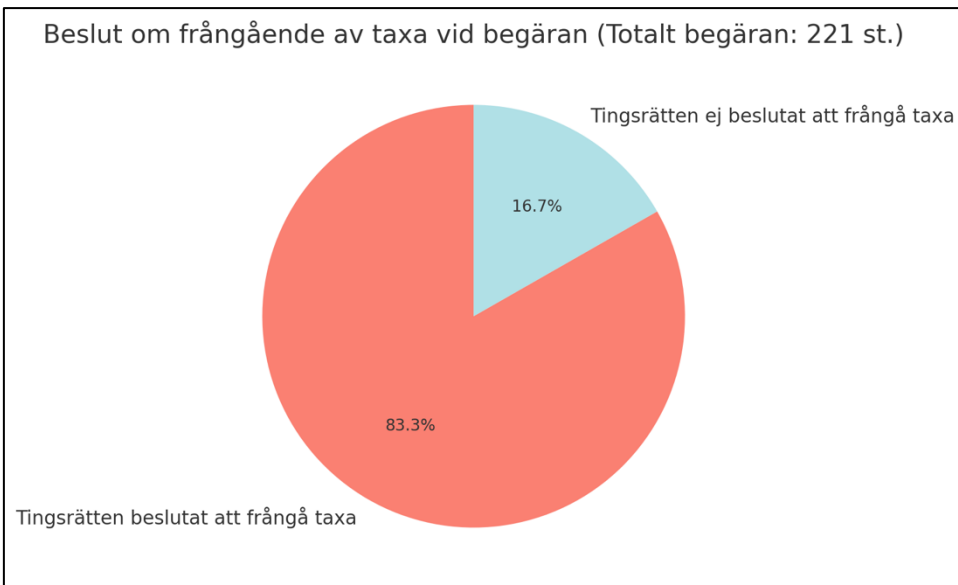
Stor andel av förordnandemålen beslutas enligt nya taxan: En betydande majoritet av förordnandemålen (565 av 776) har beslutats i enlighet med den nya taxan, vilket indikerar att reformen fått stort genomslag.

Begäran om frångående av taxan sker i knappt vart tredje fall: Advokaters upplevelse av processen och deras uppfattning om sannolikheten för att få sin begäran beviljad spelar troligen en avgörande roll.

Det vanligaste skälet för begäran om frångående av taxan är att målet krävt avsevärt mer arbete än normalt följt av närvaro vid domstolsförhandling och förhör som ägt rum helt eller delvis utanför kontorstid.

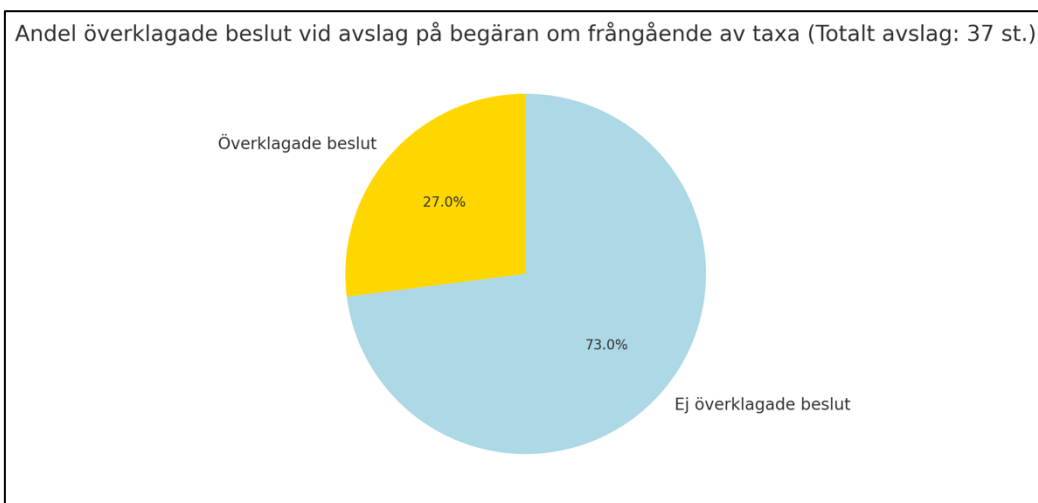

Rättens öppenhet för individuell bedömning: Tingsrätterna visar en hög benägenhet att acceptera advokaters begäran om att frångå taxan och göra individuella bedömningar baserade på målets specifika omständigheter. Den höga

godkännandegraden reflekterar också att advokater generellt sett är framgångsrika i att argumentera för frångående av taxan.

Även om en stor andel av begäran godkänns, belyser det fortfarande ett behov av att anpassa eller revidera den nuvarande taxan för att bättre spegla den faktiska arbetsbördan och komplexiteten i målen.

Överklagandemöjligheten används relativt sparsamt: Det faktum att en relativt liten andel av avslag på begäran om att frångå taxan överklagas kan indikera att advokaterna antingen accepterar tingsrättens beslut eller finner överklagandeprocessen för tidskrävande eller osäker. En ökning av antalet överklaganden behövs för att få vägledande praxis på området.

Inkomna fritextsvar

Advokaterna har, förutom att ange den statistik som sammanställts ovan, även haft möjlighet att inkomma med övriga kommentarer eller annat de särskilt vill uppmärksamma Advokatsamfundet på.

Nedan har dessa kommentarer sammanfattats under ett antal övergripande teman.

Olämpligt med taxan i särskilda måltyper – ungdomsmål, våld i nära relation osv

Taxans tillämplighet i mål som involverar ungdomar, sexualbrott, eller våld i nära relationer har väckt betydande kritik från advokaterna. Denna kritik grundar sig i att dessa måltyper ofta kräver en betydligt mer omfattande insats vad gäller klientkontakter än vad taxan tar hänsyn till.

Särskilt i mål som berör ungdomar noteras det att advokaternas arbete sträcker sig bortom den traditionella rådgivningen. Det innefattar ofta samarbete med klientens vårdnadshavare och myndigheter såsom socialtjänsten, vilket medför ytterligare arbetsinsatser. Det är också vanligt att advokater förväntas besöka ungdomar där de befinner sig, snarare än att ungdomarna kommer till advokatens kontor, en tjänst som inte kompenseras under den nuvarande taxestrukturen.

När det gäller mål som involverar våld i nära relationer eller sexualbrott, framhävs behovet av utökad stöd till målsäganden. Detta stöd är kritiskt för att målsäganden ska kunna delta i utredningsprocessen och för att åtal ska kunna väckas. Trots det viktiga värdet av detta arbete, finns det ingen kompensation för sådana insatser enligt den nu gällande taxan.

Denna brist på adekvat ersättning för det utökade arbete som krävs i dessa känsliga och komplexa mål har engagerat och oroat en stor del av advokatkåren. Det understryker behovet av en översyn och justering av taxestystemet för att bättre spegla den tid och de resurser som faktiskt krävs för att tillhandahålla en rättvis och effektiv rättsprocess.

Förhörtider

Ett stort antal advokater framhåller vikten av enhetliga principer för beräkning av förhörtider, vilket direkt påverkar deras ersättning. De betonar att även tider utanför den strikta förhörtidramen, såsom inledande samtal och avslutande frågor, bör

inkluderas i den ersättningsberättigade tiden enligt taxan. Problem uppstår när förhör försenas på grund av logistiska skäl som transportförseningar av frihetsberövade klienter, tekniska problem, eller tolkrelaterade frågor där advokaten, trots att vara närvarande och redo i förhørsrummet, inte kompenseras för väntetiden.

Ytterligare en punkt av frustration är när advokater inte ersätts för arbete som utförs i anslutning till förhören, såsom bevissäkring eller genomgång av material med klienten före förhör. Denna brist på erkännande och ersättning för advokaters tid och insats understryker ett gap i förståelsen hos polisens sida om gällande ersättningsregler.

Ett antal advokater lyfter fram goda exempel där förhørsledare specificerar en exakt sluttid, inkluderande tid för genomläsning och godkännande av förhørsprotokollet. Förslaget om att använda den bokade tiden för förhöret som grund för ersättning tas också upp som en potentiell lösning.

Vidare belyses ett behov av översyn och tydliggörande av reglerna kring ersättning för förhørs- och förhandlingstider av Domstolsverket, med förslag om en enhetlig tabell för tillämpning i fall där den totala tiden inte överskrider 3 timmar och 45 minuter. En uppmaning riktas även mot Domstolsverket att klargöra definitionen av ”sammanlagd förhandlingstid” i hovrätten, speciellt i ljuset av hänvisning till muntlig bevisning.

Sammanfattningsvis utgör otydligheter och inkonsekvenser i tillämpningen av beräkningen av förhörstider en av de största källorna till frustration bland advokater, enligt de svar som inkommit till Advokatsamfundet. En översyn och justering av dessa regler är efterfrågad för att säkerställa rättvis ersättning för det viktiga arbete som advokaterna utför.

Inte begärt avsteg från taxa

Många advokater rapporterar att de, trots att ha arbetat mer än vad taxan täcker, sällan begär avsteg från taxan. En central orsak till detta är den tidsåtgång och det arbete som krävs för att motivera frångåendet av taxan – en process som i sig inte erbjuder någon ersättning. Denna tveksamhet förstärks av uppfattningen att chanserna att lyckas med ett sådant yrkande ofta är låga, vilket leder till att många advokater väljer att inte ens försöka, trots att de utfört arbete som vida överstiger den ersättning de kan vänta sig enligt taxan.

Speciellt kritisk är situationen när det gäller ersättning för tidsspillan och resor till och från domstolen, vilket sällan täcks i tillräcklig utsträckning. Ett av de mer talande exemplen på denna frustration kommer från en advokat som beskriver kravet för att frångå taxan som ”ett hån”, där advokater förväntas tolerera betydande ekonomiska förluster innan det ens blir aktuellt att diskutera en anpassning av ersättningen.

Denna situation pekar på ett bredare problem inom ersättningssystemet, där strukturen för advokaters ersättning inte alltid återspeglar den faktiska arbetsinsatsen och de ekonomiska realiteterna i advokaternas arbete. Det framhåller ett behov av att se över och justera nuvarande taxa och reglerna för ersättning, för att bättre spegla den tid och de resurser som advokater lägger ned på sina uppdrag

Långa handläggningstider

Advokater från olika delar av Sverige har uppmärksammat en betydande flaskhals i systemet – den utdragna tiden från förordnande till beslut om ersättning. Denna försening innebär inte bara att advokater tvingas vänta månader på att få betalt för utfört arbete, utan också att det finns en begränsning i hur många mål som kan rapporteras och behandlas inom ramen för aktuella utvärderingar och informationsinhämtningar.

Denna situation ställer advokater inför ekonomisk osäkerhet och påverkar deras förmåga att effektivt planera och hantera sin verksamhet. Denna problematik understryker behovet av en översyn och effektivisering av processerna för ersättningsbeslut, för att säkerställa att advokater kan få rättvis, och inom skälig tid, ersättning för sitt arbete.

Ersättningsnivå

En stor del av de advokater som deltagit i undersökningen uttrycker allvarlig oro över att den nuvarande taxan resulterar i betydligt lägre ersättning för deras arbete, vilket de betraktar som ohållbart. Denna problematik framhålls som en potentiell risk för rättssäkerheten, då advokaternas ekonomiska press kan minska tillgången på kvalificerade ombud.

Advokaterna rapporterar om en utbredd osäkerhet gällande ersättning för specifika arbetsuppgifter, vilket påverkar deras dagliga arbete negativt. Många beskriver frustrationen i att utföra åtgärder som är avgörande för klienternas fall, väl medvetna om att de sannolikt inte kommer att erhålla ersättning för dessa insatser. Trots denna vetskap har en betydande andel advokater valt att fortsätta arbeta som vanligt, inklusive att ha omfattande eller nödvändig kontakt med klienter när så är påkallat, på grund av yrkets etiska förpliktelser och klienternas behov.

Det finns dock en växande oro för att införandet av taxan uppmuntrar en praxis där advokater undviker att ge det klientanpassade stöd som krävs, på grund av att ersättningsnivåerna inte täcker den faktiska arbetsinsatsen. Denna tendens anses vara särskilt problematisk eftersom den premierar en mindre engagerad rådgivning, vilket på sikt kan undergräva rättssäkerheten och kvaliteten på representationen.

Advokaternas feedback pekar på ett akut behov av att omvärdera och justera taxan för att säkerställa att ersättningen speglar det verkliga värdet av det arbete som utförs.

Övriga kommentarer

Ett antal advokater har noterat en viktig förändring i formuleringen angående avsteg från den fastställda taxan. Den nya ordalydelsen anger att om den skäligen ersättningen för utfört arbete i ett mål överstiger det förutbestämda gränsvärdet, indikerar detta att målet krävt avsevärt mer arbete än vad som normalt förväntas, vilket öppnar för större möjlighet att frångå taxan. Denna justering från tidigare rekvisit, som innebar att både gränsvärdet skulle överskridas och att målet krävde avsevärt mer arbete än normalt, tolkas av advokater som en lägre tröskel för att frångå taxan.

Trots denna förändring uttrycker advokater frustration över att vissa tingsrätter inte tillämpar denna bestämmelse korrekt. Denna inkonsekvens i tillämpningen orsakar oro för rättssäkerheten och innebär en bristande enhetlighet i domstolarnas hantering av taxebestämmelserna.

Med anledning av detta föreslår en advokat att Advokatsamfundet bör överväga att organisera utbildningar riktade mot advokater och biträdande jurister om hur kostnadsräkningar bör utformas i enlighet med aktuell praxis. Målet är att uppmuntra fler att överklaga domstolsbeslut som anses felaktiga, för att säkerställa en korrekt och enhetlig tillämpning av taxebestämmelserna.

Samtidigt menar ett betydande antal advokater att det ännu är för tidigt att avgöra de fullständiga effekterna av den nya taxan, vilket pekar på behovet av ytterligare observation och analys för att fastställa dess långsiktiga påverkan på praxis och advokaters arbete.